

СЕКЦІЯ 8
МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ

ЛЕКСИКА ВОЄННОГО ДИСКУРСУ
(НА ПРИКЛАДІ ЗВЕРНЕННЯ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО)

Антонюк О. В.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)
e-mail: antoniuk@donnu.edu.ua

Воєнний дискурс є невід’ємним складником як сучасного світового комунікативного простору, так і комунікативного простору окремих країн. Це пояснюється тим, що збройні конфлікти відбуваються зараз у різних країнах світу, відповідно лексика воєнної сфери активно входить у щоденне мовлення і звичайних людей, і світових політичних лідерів. Зокрема, збройна агресія Росії проти України вплинула й на характер промов та звернень Президента Володимира Зеленського як до громадян країни, так і до наших міжнародних партнерів.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що лексичний склад мови, з одного боку, чутливо реагує на сучасний стан у воєнній сфері та ті зміни, які в ній відбуваються, з іншого боку, за допомогою вдало дібраних мовних засобів, що називають чи характеризують реалії воєнної дійсності, можна впливати на громадську свідомість, змінювати уявлення про ті чи ті факти, формувати систему оцінок і думок щодо них, переконувати в необхідності певних дій та спонукати до їх реалізації.

Мета дослідження – здійснити аналіз лексичних засобів воєнного дискурсу, виявлених у публічному зверненні Президента України Володимира Зеленського.

Матеріалом дослідження став текст звернення «Продовжимо говорити з партнерами про те, що Україні потрібна повноцінна далекобійність», опублікований на сайті офіційного інтернет-представництва Президента України 21 вересня 2024 року (URL: <https://www.president.gov.ua/news/speeches>).

Зауважимо, що серед науковців до цього часу не існує єдиного погляду щодо тлумачення понять *воєнний дискурс* і *військовий дискурс*. Так, Т. Сукаленко та С. Шпетна дотримуються думки, що *військовий дискурс* є більш широким поняттям, оскільки містить будь-який дискурс, що стосується військових питань, до якого залучені дипломатичний, політичний, економічний, науковий та інші аспекти військової діяльності. Водночас *воєнний дискурс* вважається більш специфічним поняттям, яке стосується мовленнєвих практик, пов’язаних зі здійсненням військових операцій [1, с. 98]. І. Стаднік має протилежну думку, а саме: термін *воєнний дискурс* вона розуміє більш широко, бо стосується це поняття всього спектру комунікативних подій (і простору війн, і простору війська) [2, с. 64]. І. Царьова акцентує на тому, що під *воєнним дискурсом* треба розуміти дискурс про війну в

традиційній і в сучасній формах, зазначаючи, що до розряду *воєнного дискурсу* належить дискурс військових про війну, політиків про війну, дискурс засобів масової інформації, що висвітлюють воєнні дії, частково – дискурси освітній, національний, гендерний, філологічний тощо [3, с. 110].

Поділяємо позицію Н. Акульшиної, яка розмежовує поняття *воєнний дискурс* та *військовий дискурс* на основі їх взаємозв'язку з поняттям *війна* (останнє інтерпретується як складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням суперечностей між державами, народами, національними і соціальними групами з переходом до застосування засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їх збройними силами). Відповідно вважаємо, що *воєнний дискурс* – поняття ширше, а *військовий дискурс* може вважатися субдискурсом першого [4, с. 39–40].

Організація воєнного дискурсу, репрезентованого у зверненні В. Зеленського до українців, має свою специфіку. Він орієнтований на внутрішню аудиторію, яка має певні знання про предмет повідомлення, добре орієнтована у спектрі описуваних комунікативних подій, тому значення використуваних у тексті лексичних одиниць не пояснюється.

Так, спостерігаємо активне використання лексики на позначення особливостей стратегії і тактики ведення бойових дій, напрямків на фронті: *наступальний потенціал, фронтова ситуація, позиція, фронт, стратегія, територія* (напр.: *прискорити завершення цієї війни завдяки знищенню російського наступального потенціалу; наші активні дії там саме так впливають на фронтову ситуацію*); *Покровський напрямок, Курахівський, напрямки на Донеччині; Харківщина, Запоріжжя, південь; Оріхівський, Придніпровський*.

Виявлено назви військових підрозділів та родів військ, типів військової служби: *Сили оборони та безпеки України, Збройні Сили України, Служба безпеки України, Центр спецоперацій «А», 46-та окрема аеромобільна бригада, 68-ма єгерська імені Довбуша, 425-й окремих штурмовий батальйон, 65-та окрема механізована бригада, 35-та окрема бригада морської піхоти; бойові бригади*.

Наявні лексеми, що репрезентують якісні характеристики людей (військово-службовців, міжнародних партнерів): *влучність, сміливість, хоробрість, рішучість* (напр.: *Щоб це сталося, рішучість наших партнерів має відповідати сміливості українців*); назви боєприпасів, технічних засобів ведення воєнних дій: *авіабомби, ракети, дрони*; якісні характеристики зброї: *(повноцінна) далекобійність, (достатня) дальність*; назви приміщень для зберігання зброї та спорядження: *арсенал, сховище*. Як бачимо, тематичні групи лексики у зверненні представлені доволі широко.

Варто також зазначити, що для воєнного дискурсу характерне вживання емоційних мовних одиниць, у яких максимально виражене суб'єктивно-емоційне ставлення автора до явищ, подій, уявлень та образів [3, с. 110]. Важливо, що емоцій-

ність посилюється на рівні бінарної опозиції «Ми» – «Вони», складники якої мають протилежне значення (перший – позитивне, другий – негативне). Так, лексема **воїн** репрезентує імпліцитно образ захисника, звитяжця (*напр.: Сьогодні знову варто відзначити наших воїнів...; Всі наші воїни Сил оборони та безпеки України, які були задіяні, – дякую вам! Молодці, воїни!*). Ця тематична група розширюється за рахунок назв військових звань: **солдат, сержант, офіцер** (*напр.: Також я дякую кожному підрозділу, кожному солдату, сержанту, офіцеру*). Образ супротивника конструюється за рахунок таких мовних одиниць, як **ворог, окупант, російське військо**. Виявлені також лексеми оцінного характеру, що номінують чи характеризують злочинні дії Росії: **терор, агресія**. Прикметно, що топонім Росія часто вживається як синонім до цих слів (*напр.: убезпечений від терору, від Росії*).

Цікаво, що ми не виявили жодного вживання слова *мир*, тоді як текст насичений концептуально пов'язаними лексемами: **(наша) держава, (наша) безпека, життя, (наш) захист, (наша) незалежність, (наша) перемога** (*напр.: Відповідь на питання «Коли завершиться ця війна?» насправді в тому, коли рішучість партнерів не відставатиме від того, що ми можемо робити для нашого захисту, для нашої незалежності, для нашої перемоги*).

Отже, воєнний дискурс, реалізований у зверненні В. Зеленського, має яскраво виражений емоційно-оцінний характер. Текст звернення містить лексику як загальноживану, так і спеціальну, терміни та вирази, пов'язані з воєнною сферою діяльності. Це, з одного боку, дає можливість яскраво вербалізувати події на фронті, ілюструвати стан наших відносин з міжнародними партнерами, переконувати у доцільності співпраці тощо, з іншого ж боку, аналізуючи мовні засоби воєнного дискурсу, маємо можливість досліджувати динаміку воєнного словника і зміни у ньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Сукаленко Т., Шпетна С. Функціонування військового дискурсу в сучасному комунікативному просторі. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2023. С. 96–102.
2. Стаднік І. О. Лінгвістична відповідність понять «воєнний» дискурс vs «військовий» дискурс. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. Vol. IV(22), iss. 99. Р. 63–66.
3. Царьова І. Сучасний воєнний дискурс: процеси неологізації. *Лінгвістика*. 2023. № 2(48). С. 107–114.
4. Акульшина Н. Т. Сучасна військова термінологія: когнітивно-прагматичні виміри (на матеріалі перської, української та англійської мов): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Київ, 2016. 353 с.